

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

PORTUGAL – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 15 maj 2021

I. SAMMANFATTNING

Portugal är en demokratisk republik med maktindelning mellan presidenten, regeringen, parlamentet och domstolarna. Situationen för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är god.

Portugal är en rättsstat med ett fungerande och oberoende rättsväsende, men med utmaningar som bristande effektivitet och långa handläggningstider. Korruption är fortsatt ett problem, även om viss lagstiftning finns på plats. Regeringen har utarbetat en nationell strategi mot korruption 2020–24, vilket tidigare saknats.

Våldsanvändning av polisen och inom kriminalvården är ett problem som har uppmärksammats av både FN och Europarådet. Särskilt utsatta är personer med migrantbakgrund och personer som tillhör minoritetsgrupper.

Mediefriheten är stark. År 2021 intog Portugal plats nio av 180 granskade stater i Reportrar utan gränsers index för pressfriheten i världen. Portugal har under flera år förbättrat sin placering.

Alla som är bosatta i Portugal omfattas av det nationella sjukvårdssystemet. Under pandemin beslutade regeringen att även personer med pågående uppehållstillståndsärenden skulle ha rätt till såväl sjukvård som vaccination mot covid-19.

Kvinnors representation i politiken och på andra ledande befattningar har ökat de senaste åren. Våld i hemmet, som till största delen drabbar kvinnor, är ett uppmärksammat problem som ökat under coronapandemin. De senaste åren har flera lagändringar genomförts för att stärka hbtqi-personers rättigheter. Arbetsrätten i Portugal ger arbetstagare ett relativt starkt skydd.

Skolplikt råder för alla barn i åldrarna 6–18 år. Undervisningen är kostnadsfri, och sedan 2019 gäller detta även läromedel. Distansundervisningen som infördes under pandemin innebar svårigheter för många barn, på grund av bristande tillgång till dator eller internet hemma.

Under coronapandemin har regeringen periodvis infört restriktioner i rörelsefriheten, såsom utgångsförbud och förbud mot att röra sig mellan kommuner.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Portugal är en rättsstat med ett fungerande och oberoende rättsväsende. Likhet inför lagen fastställs i grundlagen.

Portugals domstolsväsende består av konstitutionsdomstolen, Högsta domstolen och de allmänna domstolarna, Högsta förvaltningsdomstolen och förvaltnings- och skattedomstolarna samt revisionsrätten. För varje domstol och för åklagarmyndigheten finns ett råd som utser domare och åklagare, baserat på meriter, och som även kan vidta disciplinära åtgärder. Åklagarmyndigheten och advokatsamfundet är separata, oberoende organ. Det finns också en ombudsman (*Provedor de Justiça*) som tar emot frågor och anmälningar från enskilda och institutioner.

EU-kommissionen har i sin rapport om rättsstatens principer i Portugal 2020 påpekat att det fortsatt finns vissa utmaningar vad gäller rättssystemets effektivitet, kopplat till bristande ekonomiska och personella resurser. Som exempel nämns att förvaltnings- och skattedomstolarna i vissa ärenden haft upp till 1000 dagars handläggningstid. Regeringen har vidtagit åtgärder för att komma till rätta med problemen, inbegripet satsningar på digitalisering.

Både EU-kommissionen och Europarådet har påpekat vikten av att säkerställa att råden som utser domare och åklagare är oberoende från politiskt inflytande. Lagförslag för att ändra rådets sammansättning har diskuterats men inte antagits. Under 2020 uppmärksammades bristen på transparens i samband med utnämningen av revisionsrättens ordförande, vilket var en av anledningarna till Portugals lägre poäng i Economist Intelligence Unit Democracy Index, där landet hamnar i kategorin ”demokrati med brister”.

Korruption är fortsatt ett problem i Portugal. Fall som uppdragats under senare år involverar såväl makthavare på nationell och lokal nivå som banker och företag. Det omfattande rättsfallet mot den tidigare premiärministern José Sócrates gällande korruption, penningtvätt, förfalskning av dokument samt skattebedrägeri har fått stor uppmärksamhet. EU-kommissionen har tidigare påpekat att viss lagstiftning funnits på plats, men att det saknats ett samordnat tillvägagångssätt för bekämpning av korruption. Som en åtgärd har regeringen utarbetat en nationell strategi mot korruption för perioden 2020–24.

Portugal placerade sig på plats 33 av 180 granskade stater i Transparency Internationals index över upplevd korruption 2020, med värdet 61/100. I World Justice Project Rule of Law Index 2020 fick Portugal värdet 0,7/1,0 och plats 23 av 128 länder.

Rättssäkerhet

I Portugals grundlag garanteras rätten till en rättvis rättegång. Den som är misstänkt för ett brott anses oskyldig tills dess att motsatsen har bevisats. Den som inte har ekonomisk möjlighet att anlita en privat försvarare har rätt till kostnadsfri eller delvis kostnadsfri rättshjälp. Rättegångar är offentliga förutom i känsliga fall, vilket regleras i lag. Domar och beslut kan överklagas till högre instans. Endast rättsliga beslut från högre domstolsinstanser och Högsta domstolen är tillgängliga elektroniskt.

Enligt justitieministeriets uppgifter från 2019 var den genomsnittliga handläggningstiden för civilrättsliga mål tolv månader och för straffrättsliga mål 14 månader.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Enligt portugisisk lag kan politiska makthavare och personer på andra höga offentliga positioner hållas juridiskt ansvariga för upprätthållandet av rättsstatens principer och de demokratiska institutionernas funktion. Parlamentsledamöter omfattas av immunitet, som kan lyftas efter en utvärdering i utskottet som ansvarar för transparens och omröstning i kammaren.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Portugal är en demokratisk republik med fyra maktgrenar: presidenten, regeringen, parlamentet och domstolarna. Landets grundlag trädde i kraft 1976 efter revolutionen och övergången till demokrati som inleddes 1974, vilket gör landet till en förhållandevis ung demokrati.

Presidenten väljs i direkta val för en femårig mandatperiod och kan väljas om en gång. Presidenten utser premiärministern i samråd med partierna i parlamentet och kan avsätta regeringen och upplösa parlamentet i händelse av politisk kris, utlysa nyval samt lägga in temporärt veto mot lagförslag.

Regeringen har den verkställande makten och är ansvarig inför presidenten vad gäller de politiska institutionernas övergripande funktion och inför parlamentet vad gäller politikens inriktning.

Parlamentet (*Asssembleia da República*) består av en kammare med 230 ledamöter. Parlamentet är den lagstiftande församlingen och beslutar om den årliga statsbudgeten. Parlamentet kan avsätta regeringen genom misstroendeomröstning. Ledamöterna väljs vart fjärde år genom allmänna och direkta val. Efter parlamentsvalet 2019 ingår tio politiska partier i parlamentet. I Portugal genomförs även lokalval till kommuner och kommundelar vart fjärde år, men vid annan tidpunkt än parlamentsvalet. Det finns en nationell valkommission som övervakar valen.

Konstitutionsdomstolen ansvarar för att bedöma huruvida politiska beslut är förenliga med grundlagen. Presidenten, regeringen och

parlamentet kan begära att domstolen utreder om lagar och beslut är författningsenliga.

Portugisiska medborgare som fyllt 18 år har rösträtt till president- och parlamentsval. Även brasilianska medborgare bosatta i Portugal kan ha rösträtt enligt ett bilateralt avtal länderna emellan. Detsamma gäller för att vara valbar till parlamentet, medan endast portugisiska medborgare som har fyllt 35 år är valbara i presidentvalet. I lokalval kan även utländska medborgare bosatta i Portugal rösta och vara valbara, förutsatt att samma villkor gäller för portugisiska medborgare i berörda länder. Detta gäller bland annat alla EU-medborgare.

I parlamentsvalet 2019 var valdeltagandet 48,6 procent och i presidentvalet, som ägde rum under det svåraste pandemiläget 2021, var valdeltagandet 39,5 procent. Båda valen representerar det lägsta valdeltagandet någonsin. Valdeltagandet har kontinuerligt minskat sedan de första demokratiska valen 1975. Det finns ingen nämnvärd skillnad mellan mäns och kvinnors valdeltagande.

År 2019 antog parlamentet en lagändring som innebär att minst 40 procent av partiernas vallistor måste bestå av det underrepresenterade könet. Efter parlamentsvalet 2019 är 39 procent av ledamöterna kvinnor. På kommunal nivå är endast 10,4 procent av borgmästarna kvinnor, men representationen förväntas öka efter lokalvalen 2021 i och med tillämpningen av den nya lagen. I nuvarande regering är tolv ministrar män och åtta kvinnor.

Parlamentets utskott för konstitutionella frågor, rättigheter och friheter konstaterar i en rapport från 2019 om rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering att få personer med afrikanskt ursprung, romsk tillhörighet eller migrantbakgrund finns på valbara platser inom det politiska livet i Portugal. I parlamentsvalet 2019 tog för första gången tre kvinnor med afrikanskt ursprung plats i parlamentet.

Ögrupperna Azorerna och Madeira är självstyrande regioner, en särskild status som beviljades i grundlagen från 1976. Båda regionerna har egna parlament och regeringar som väljs i separata regionala val. Regionerna har lagstiftande makt i politiskt-administrativa regionala frågor, men inte i

utrikes-, försvars-, inrikes- och rättspolitiska frågor samt frågor som omfattar rättsstatsprincipen, vilka beslutas centralt.

Det civila samhällets utrymme

I Portugal finns ett stort antal nationella och internationella civilsamhällesorganisationer som bland annat arbetar för kvinnors rättigheter, hbtqi-rättigheter och antirasism. Organisationerna är oberoende och verkar fritt utan restriktioner från myndigheternas sida.

Portugals nationella kommission för mänskliga rättigheter, som lyder under utrikesministeriet, ansvarar för samordning och informationsutbyte om mänskliga rättigheter inom den offentliga sektorn och har sedan inrättandet 2010 stärkt regeringens dialog med civilsamhällesorganisationer.

Enligt nätverket CIVICUS är utrymmet för det civila samhället i Portugal öppet (*open*), vilket är den högsta graden i skalan. Under 2021 har CIVICUS uppmärksammat en föreslagen lagändring som skulle kunna påverka civilsamhällesorganisationer negativt. Bland annat skulle organisationerna behöva förnya sin status vart tionde år och inte få ”avvika från de syften för vilka de skapades”. Kritik riktades också mot att civilsamhällesorganisationer inte involverats tillräckligt i utarbetandet av lagförslaget.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Både den portugisiska grundlagen och annan lag förbjuder tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning. Kränkningar inom polisen och kriminalvården är samtidigt ett uppmärksammat problem i Portugal. Rapporter om överträdelser förekommer särskilt vad gäller personer med migrantbakgrund och personer som tillhör minoritetsgrupper. Generalinspektoratet för intern administration tog under 2020 emot 1073 klagomål, av vilka 126 fall handlade om ”angrepp på en persons fysiska integritet”, vilket är en minskning från 2019 då 315 fall rapporterades.

Inspektoratet undersöker regelbundet polismyndigheternas agerande och utbildar poliser i mänskliga rättigheter. Det ansvarar också för utredning samt disciplinära påföljder för poliser. Straffen kan variera mellan tillfällig avstängning, fängelse och beordrad pensionering.

Under 2020 registrerades tre dödsfall som föranletts av polisvåld. Ett av fallen, som fått stor medial uppmärksamhet och även lett till krav på inrikesministerns avgång, gällde en ukrainsk medborgare som avled i polishäkte vid Lissabons flygplats. Tre polisinspektörer dömdes till fängelsestraff för allvarligt angrepp mot en persons fysiska integritet.

Både Europarådets kommitté för förebyggande av tortyr (CPT) och FN:s kommitté mot tortyr (CAT) uttryckte i sina rapporter om Portugal 2019 oro över våldsanvändning och andra övergrepp från polisens sida och inom kriminalvården. De konstaterade att personer med afrikanskt ursprung, både portugisiska medborgare och migranter, var särskilt utsatta. Även överbeläggning i fängelser bedömdes fortsatt som ett problem. De portugisiska myndigheterna har aviserat att åtgärder ska vidtas angående polisvåld och behandlingen av frihetsberövade.

Enligt en rapport från inrikesministeriet från 2020 är Portugal såväl destinations- som transitland för människohandel. Enligt rapporten fanns 86 bekräftade fall av människohandel under 2020, vilket beräknas vara en minskning med drygt 30 procent jämfört med 2019. Tvångsarbete inom jordbrukssektorn är fortsatt den vanligaste formen av människohandel, med migranter från Afrika, Asien och Östeuropa som lockas med arbete inom jordbrukssektorn. Människohandel för sexuella ändamål förekommer också i viss utsträckning. De drabbade är kvinnor främst från Brasilien, Afrika och Östeuropa. Prostitution är inte kriminaliserat i Portugal men koppleri är förbjudet.

Gränspolisen SEF har en särskild enhet för att bekämpa människohandel. I en handlingsplan mot människohandel för perioden 2018–21 anges åtgärder för att förebygga, öka medvetenheten och utbilda i människohandelsfrågor samt åtgärder för att förbättra utredningsarbetet och skyddet av brottsoffren.

Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades 1867. Under diktaturen 1926–74 förekom utomrättsliga avrättningar som sanktionerats av staten. I grundlagen som antogs 1976 efter övergången till demokrati anges att ”vid inget fall kan dödsstraff tillämpas”.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Den portugisiska grundlagen och annan lag förbjuder godtyckliga frihetsberövanden. Det krävs laga stöd för frihetsberövanden och dessa kan även överklagas i domstol.

Under coronapandemin har regeringen periodvis infört utgångsförbud, förbud mot att röra sig mellan kommuner och förbud för portugisiska medborgare att lämna landet, som del av åtgärderna för att begränsa smittspridningen.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Rätten till yttrande-, press- och informationsfrihet är inskriven i grundlagen. Förtal av etniska och religiösa minoriteter, förnekelse av förintelsen och hets mot folkgrupp är förbjudet. Uppmaning till diskriminering av personer på grund av kön, sexuell läggning eller funktionsnedsättning kan ge böter eller fängelsestraff.

Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna har påpekat att Portugal begränsar yttrandefriheten genom att förolämpning och ärekränkning fortfarande är brott som åtminstone i teorin kan ge fängelsestraff. Ledaren för det högerpopulistiska partiet Chega dömdes 2021 till att be om ursäkt offentligt i tv och på sociala medier efter att ha förolämpat en familj i en politisk tv-debatt under presidentvalskampanjen.

År 2021 intog Portugal plats nio av 180 granskade stater i Reportrar utan gränsers index för pressfriheten i världen, en förbättring med fem platser sedan 2018. Värdet var 10,11 på skalan 0–100 (där 0 är bäst).

Det finns ett stort utbud av dags- och veckotidningar i både tryckt och digitalt format. Portugal har tre statliga och ett flertal privata tv-kanaler samt statliga kanaler riktade till Azorerna, Madeira och portugisisktalande länder i olika delar av världen. Det finns fyra statliga och ett stort antal

privata radiokanaler. Mediefriheten respekteras och journalister kan generellt arbeta fritt utan inblandning av myndigheter och makthavare. Det senaste året har ett fall uppmärksammats där åklagare ska ha avlyssnat två journalister som bevakade en korruptionsskandal inom fotbollsklubben Benfica, i syfte att spåra journalisternas källor.

De senaste åren har journalistförbundet krävt stabilare anställningsvillkor för journalister och framhållit att låga löner och osäkra arbetsförhållanden utgör ett hot mot den oberoende journalistiken. Reportrar utan gränser har uppmärksammat att coronapandemin ytterligare försämrat portugisiska journalisters anställningsförhållanden, i och med budgetnedskärningar och uppsägningar.

Regeringen har gjort omfattande satsningar på digitalisering de senaste åren, inom statlig förvaltning men även i syfte att öka tillgången till datorer och internet inom skolan. Behoven blev särskilt tydliga under pandemin då alla skolor stängdes under två längre perioder och distansundervisning infördes. Enligt den portugisiska statistikmyndigheten INE hade 84,5 procent av hushållen i Portugal internetuppkoppling hemma under 2020 och 81,7 procent använde bredbandsanslutning. I samband med pandemin ökade andelen internetanvändare med tre procentenheter jämfört med 2019, och andelen som använde internet till inlärningsrelaterade aktiviteter mer än fördubblades.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Den portugisiska grundlagen garanterar mötes- och föreningsfrihet. Fackföreningar kan utöva sin verksamhet fritt och är relativt starka och välorganiserade. Demonstrationer är vanligt förekommande i Portugal.

Religions- och övertygelsefrihet

Religions- och övertygelsefrihet är inskriven i grundlagen. Cirka 80 procent av landets befolkning är katoliker men de flesta utövar inte sin religion aktivt. Andra inriktningar av kristendomen och andra religioner kan utövas fritt.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Portugal har ratificerat Internationella arbetstagarorganisationen ILO:s åtta centrala konventioner om förbud mot tvångsarbete, förbud mot barnarbete, icke-diskriminering i arbetslivet samt föreningsfrihet och förhandlingsrätt.

Arbetslöshet har länge varit ett problem i Portugal, men situationen har stadigt förbättrats de senaste åren. Under coronapandemin beslutade regeringen om ett antal finansiella stödåtgärder för att företag skulle kunna behålla sina anställda. För 2020 noterades arbetslösheten till 6,8 procent, vilket var lägre än genomsnittet i EU. Arbetslösheten är något högre bland kvinnor än bland män. Enligt OECD:s statistik förvärvsarbetar 68 procent av den arbetsföra befolkningen i åldrarna 15–64 år (71 procent av männen, 65 procent av kvinnorna).

Fall av tvångsarbete har kunnat påvisas, främst inom jordbruks- och byggsektorerna. Myndigheten för arbetsförhållanden identifierade under 2020 276 män och 174 kvinnor som var offer för människohandel eller exploatering av arbetskraft i Portugal.

Under pandemin uppmärksammades särskilt situationen i kommunen Odemira, där migranter från flera asiatiska länder arbetade på fruktodlingar med undermåliga arbets- och bostadsförhållanden, ofta med löner lägre än den lagstadgade minimilönen. Efter ett större covid-utbrott ingrep myndigheterna genom att placera migranterna i karantän, med bättre bostadsförhållanden. Polisen har inlett flera förundersökningar om människohandel, bistånd till illegal invandring och slaveri, riktade mot företag som ansvarat för migranternas ankomst till Portugal.

Diskriminering i arbetslivet på grund av kön, hudfärg, religion, politisk åsikt, etnisk tillhörighet eller liknande är förbjuden enligt lag men förekommer i praktiken. Enligt arbetsmarknadsministeriet är kvinnors löner i genomsnitt 14,4 procent lägre än mäns, vilket är en långsam förbättring sedan 2012 då skillnaden låg på 18,4 procent. Skillnaderna är större för arbetsplatser som kräver högre kvalifikationer och ansvar. Enligt OECD är skillnaderna till stor del en följd av att kvinnor i Portugal

fortsatt tar det största ansvaret för barnen och arbetar i yrken med lägre löner men som erbjuder större möjligheter att kombinera arbete och familjeliv.

Arbetsrätten i Portugal ger arbetstagare ett relativt starkt skydd. 2021 var den lagstadgade minimilönen 665 euro per månad, en ökning med ca 15 procent sedan 2018. Enligt den portugisiska statistikmyndigheten INE var medellönen 1395 euro per månad. I Portugal utbetalas 14 månadslöner. Arbetsdagen är generellt åtta timmar och arbetsveckan vanligen 40 timmar. För statligt anställda är arbetsveckan 35 timmar. Föräldraledighet med ersättning som motsvarar 80–100 procent av lönen kan tas ut upp till sex månader, förutsatt att båda föräldrarna tar minst 30 dagar var. Därefter kan varje förälder förlänga ytterligare tre månader men då endast med 25 procents ersättning.

Det finns två dominerande fackföreningar: CGTP (*Confederação Geral dos Trabalhadores Portugueses*) med band till kommunistpartiet, och UGT (*União Geral de Trabalhadores*) med band till socialistpartiet. Portugals värde på Internationella fackliga samorganisationens (ITUC) Global Rights Index över fackliga rättigheter 2020 var 2 på skalan 1–5 (där 1 är bäst). ITUC uppmärksammade ett fall 2019 där strejkrätten begränsats och regeringen krävde att förare av farligt gods måste återgå till sina arbeten. Strejker är vanligt förekommande i Portugal.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Rätten till sjukvård är inskriven i grundlagen, och tillgången till vård är i allmänhet god. Alla som är bosatta i Portugal omfattas av det nationella hälso- och sjukvårdssystemet SNS. Den allmänna sjukvården är i princip gratis, men för vissa besök tas en mindre patientavgift ut. Parallellt finns en allt större privat sjukvårdssektor, som är tillgänglig mot en högre avgift, privat sjukvårdsförsäkring eller för arbetstagare som omfattas av försäkring genom arbetet.

Under coronapandemin utsattes sjukvårdssystemet i Portugal för särskilt högt tryck under de första månaderna 2021, då regeringen fick begära stöd från andra EU-medlemsstater och även från privata sjukhus i landet. Pandemin har medfört att planerad behandling av patienter med andra sjukdomar har behövts skjutas upp. Under pandemin beslutades att

personer med pågående uppehållstillståndsärenden skulle omfattas av den allmänna sjukvården och även erbjudas vaccination mot covid-19.

OECD har noterat att området mental hälsa under pandemin fått både större medial uppmärksamhet i Portugal och ökade resurser, bland annat genom en avgiftsfri telefonlinje för personer i behov av psykologstöd.

Enligt den portugisiska statistikmyndigheten INE är den förväntade livslängden vid födseln 81,1 år (78,1 år för män, 83,7 år för kvinnor). Mödradödligheten var 10,4 per 100 000 levande födselar 2019 och barnadödligheten 2,4 per 1000 levande födselar 2020.

Lagen tillåter abort fram till tionde graviditetsveckan. Det förekommer att sjukvårdspersonal vägrar utföra abort med hänvisning till samvetsfrihet. Tillgången till preventivmedel är god. Sex- och samlevnadsundervisning är obligatorisk i skolan.

Rätten till utbildning

Skolgången i Portugal är obligatorisk för alla barn i åldrarna 6–18 år, motsvarande grundskola och gymnasium. Enligt den portugisiska statistikmyndigheten INE var andelen personer i åldrarna 18–24 år som inte slutfört gymnasiet 8,9 procent år 2020 (12,6 procent bland män, 5,1 procent bland kvinnor). Portugal har under lång tid gradvis förbättrat sina resultat i PISA-undersökningarna, och elevernas kunskaper ligger idag nära genomsnittet i OECD vad gäller läsförståelse, matematik och naturvetenskap.

Personer som tillhör den romska minoriteten har under lång tid varit överrepresenterade bland de som hoppar av skolan i förtid. Enligt en studie från utbildningsministeriet 2018–19 har antalet romska elever i skolan fördubblats de senaste 20 åren, även om det fortfarande är få som slutför gymnasiet. Avhoppet från skolan har tidigare varit högre bland romska flickor, men skillnaden mellan flickor och pojkar har minskat. Som orsaker till avhoppet anges både föräldrarnas inställning och skolornas brist på integrerande åtgärder.

Undervisningen i det offentliga undervisningssystemet i Portugal är kostnadsfri. Sedan 2019 är även skolböcker kostnadsfria. Övrigt

skolmaterial, skollunch (1,46 euro per dag), transporter och studiebesök betalas av föräldrarna. Familjer med lägre inkomster kan beviljas undantag, helt eller delvis, från dessa kostnader. Universitetsstudier är avgiftsbelagda. På de statliga universiteten är årsavgiften 697 euro, med möjlighet att ansöka om ekonomiskt stöd.

Enligt Unescos statistik från 2018 uppgick läskunnigheten i Portugal för personer över 15 år till 96,1 procent (män 97,4 procent, kvinnor 95,1 procent).

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

I OECD:s Better Life Index ligger Portugal över genomsnittet bland OECD-länderna när det gäller bostad, balans mellan arbete och fritid, personlig säkerhet och miljö kvalitet, men under genomsnittet vad gäller inkomst och förmögenhet, hälsa, sociala kontakter, samhällsengagemang, utbildning, subjektivt välbefinnande samt arbete och lön.

Enligt den portugisiska statistikmyndigheten INE levde 16,2 procent av befolkningen 2019 i risk för fattigdom enligt den nationella definitionen, med sociala förmåner inräknade. 0,3 procent av befolkningen levde 2018 på mindre än 1,9 USD per dag, vilket är Världsbankens definition av extrem fattigdom.

Portugal placerar sig på plats 38 av 189 länder i UNDP:s index över mänsklig utveckling 2020, med värdet 0,864/1,0 och i kategorin ”mycket hög mänsklig utveckling”.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Lagstiftningen i Portugal ger skydd mot diskriminering på grund av kön. I det jämställdhetsindex som det europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE) sammanställer uppnådde Portugal 2020 ett värde om 61,3 (av 100) och placerade sig på plats 16 av EU-länderna. I den jämställdhetsrapport som World Economic Forum (WEF) tog fram 2021 hamnade Portugal på plats 22 av 156 länder, vilket var en förbättring med 13 placeringar från föregående mätning. WEF pekar bland annat på att

kvinnors representation i politiken, inklusive parlamentet och regeringen, och andra ledande befattningar har ökat de senaste åren.

Kommissionen för medborgarskap och jämställdhet (CIG) har tagit fram nationella handlingsplaner för jämställdhet mellan könen och för att förhindra våld mot kvinnor. Alla ministerier har jämställdhetsplaner för att integrera jämställdhetsperspektiv i sina aktiviteter, och motsvarande planer finns även på kommunal nivå.

Våld i hemmet är ett brott som faller under allmänt åtal. Enligt inrikesministeriets rapport för 2019 registrerades 29 473 fall av våld i hemmet, en ökning med 11,5 procent jämfört med 2018. 82 procent av offren var kvinnor. 19 procent av fallen ledde till åtal och av dessa resulterade 59 procent i en fällande dom. Enligt CIG dog 26 kvinnor av våld i hemmet under 2020, vilket var en färre än under 2019.

Under coronapandemin ökade antalet fall av våld i hemmet, vilket bland annat märktes genom att samtalen till telefonjourerna ökade med 180 procent under 2020 jämfört med 2019. De portugisiska myndigheterna införde under pandemin utökade telefonjourer och andra kontaktmöjligheter, liksom ytterligare platser på skyddat boende.

Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter konstaterade 2021 att nivåerna av våld mot kvinnor i Portugal är oroväckande höga, trots förbättrad lagstiftning, handlingsplaner och informationskampanjer från myndigheternas sida.

Kvinnlig könsstympning är förbjuden enligt portugisisk lag men förekommer. Brottet faller under allmänt åtal och kan ge fängelse mellan två och tio år. Lagstiftningen gör det även möjligt att vidta åtgärder för att skydda flickor och kvinnor som riskerar att föras till andra länder för att bli utsatta för könsstympning. Under 2020 rapporterade sjukvårdspersonal 101 fall av kvinnlig könsstympning. I början av 2021 kom den första fällande domen – tre års fängelse – i ett fall av kvinnlig könsstympning.

Barnets rättigheter

Skolgången i Portugal är kostnadsfri och obligatorisk till och med gymnasiet, och hälso- och sjukvård är gratis för barn. Regeringen har antagit en nationell strategi för barnets rättigheter 2021–24, som bygger på förslag som utarbetats av den nationella kommissionen för främjande av rättigheter och skydd för barn och ungdomar.

Barnaga är förbjudet i Portugal. Sexuellt utnyttjande, misshandel och annan exploatering av barn förekommer. Frivilligorganisationen APAV, som ger stöd till offer, rapporterade att de under 2020 mottagit 1841 kontakter som gällde minderåriga offer.

I Kids Rights Index 2021 intog Portugal plats 15 av 182 länder, med högst poäng på hälsoområdet. Samtidigt pekar nätverket Eurochild på att coronapandemin påverkat barn i Portugal negativt på flera sätt. Stängningen av alla skolor under flera månader våren 2020 och våren 2021 ledde till att barn berövades sociala kontakter. Många barn hade svårt att följa distansundervisningen, eftersom de saknade tillgång till dator eller internet i hemmet och inte kunde få tillräckligt stöd av sina föräldrar. Våld i hemmet rapporteras också ha ökat under pandemin.

Straffbarhetsåldern i Portugal är 16 år. Minimiåldern för värvning till landets väpnade styrkor är 18 år.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Portugisisk lagstiftning förbjuder diskriminering på grund av nationalitet, etnisk tillhörighet, språk och religion. Rasistiska organisationer är förbjudna. Regeringen har antagit en nationell plan för att bekämpa rasism och diskriminering, som gäller 2021–25 och omfattar områden som utbildning, arbete, bostäder och politiskt deltagande.

Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter uttryckte 2021 oro för ökningen av rasistiska hatbrott och hatpropaganda riktad mot romer och personer med afrikanskt ursprung, och även mot civilsamhällesorganisationer i Portugal. Ett uppmärksammat fall var mordet 2020 på en portugisisk medborgare med afrikanskt ursprung, där

gärningsmannen dömdes för mord och det rasistiska motivet utgjorde en försvårande omständighet.

Den rådgivande kommittén för Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter konstaterade 2019 att de portugisiska myndigheterna fortsatt intar ståndpunkten att Portugal inte har några nationella minoriteter. Kommittén uppger också att myndigheterna inte gjort konventionens rättigheter kända för de grupper i Portugal som berörs, i första hand den romska och den mirandesisktalande gruppen.

Den romska gruppen i Portugal (ca 40–70 000 personer) har generellt sämre bostadsförhållanden, högre arbetslöshet och lägre medellivslängd än övriga befolkningen. Enligt Europarådet har Portugal vidtagit vissa åtgärder för att förbättra levnadsvillkoren och motverka diskriminering, men fortsatta insatser behövs. De senaste åren har flera portugisiska kommuner antagit lokala handlingsplaner för inkludering av romer.

Mirandesiska, som talas av ca 15 000 personer i nordöstra Portugal, har status som officiellt språk.

Invandringen till Portugal har under längre tid till största delen utgjorts av personer från före detta kolonier och portugisisktalande länder som Angola, Brasilien, Guinea-Bissau och Kap Verde. De talar i allmänhet portugisiska, vilket underlättat integrationen. Samtidigt har de ofta fysiskt tunga och lågt betalda arbeten, och de är underrepresenterade i det politiska och offentliga livet.

Hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Den portugisiska lagstiftningen förbjuder all typ av diskriminering på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. De senaste åren har flera lagändringar genomförts, vad gäller diskriminering inom arbetsrätten, rätten till samkönade äktenskap, rätten för samkönade par att adoptera barn, rätten till assisterad befruktning för kvinnor som lever i samkönade relationer och även lagen om självbestämmande av könsidentitet och könsuttryck.

Regeringens nationella strategi för jämställdhet och icke-diskriminering 2018–30 förutser bland annat en särskild handlingsplan för att bekämpa

diskriminering på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Kommissionen för medborgarskap och jämställdhet, som bland annat ansvarar för att säkerställa hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter, medger att situationen i Portugal är långt ifrån idealisk, men att de senaste årens ändrade lagstiftning utgör positiva steg i arbetet för såväl juridisk som social jämlikhet.

Enligt Rainbow Europe rankas Portugal 2021 på plats fyra bland EU:s medlemsstater med värdet 68 procent och särskilt höga värden för civilsamhällets utrymme och familjerättigheter.

Under 2019 mottog organisationen ILGA Portugal 171 rapporter om diskriminering och våld på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, vilket var en minskning mot föregående år. Av dem som gjort formella anmälningar uppgav 28 procent att de bemötts nedvärderande av polisen.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Portugal ligger inte långt från någon av de etablerade rutterna för migration till EU, och landet tillhör de EU-länder med lägst antal asylsökande. Regeringen har uttalat beredskap och vilja att ta emot fler flyktingar.

Under coronapandemin har antalet asylsökande, precis som inom övriga EU, minskat. Gränspolisens SEF rapporterar för 2020 om 1002 ansökningar, vilket var en minskning med 46 procent jämfört med 2019. Den enda kategorin som ökade var ensamkommande barn.

Sedan 2015 har Portugal delvis omarbetat systemet för mottagande av flyktingar. Tidigare gällde det i första hand personer som anlände direkt till Portugal, men numera ingår Portugal även i EU-mekanismerna för omlokalisering av flyktingar inom EU, däribland personer som ankommit med båtar över Medelhavet och ensamkommande barn. Regeringen har rapporterat att Portugal mellan december 2015 och mars 2018 tog emot 1550 flyktingar som ankommit med båtar till Grekland och Italien. Portugal har också en överenskommelse med EU-kommissionen om att ta emot 500 ensamkommande barn.

Mottagningscentren i Portugal förvaltas av det portugisiska flyktingrådet CPR, som samarbetar med FN:s flyktingkommissariat UNHCR. Mottagandet samordnas av kommissionen för migration, i samarbete med statliga institutioner, civila samhället och landets kommuner.

Det finns nationella stödcenter som syftar till att underlätta integration av flyktingar och migranter i Portugal. Centren samordnar flera statliga myndigheter, bland annat arbetsförmedling, gränspoliserna, socialförsäkringssystemet, utbildning och hälsomyndigheter. Under coronapandemin beviljade regeringen tillgång till hälso- och socialvård för asylsökande och personer med pågående uppehållstillståndsärenden.

EU-kommissionen har konstaterat att det i Portugal finns en övergripande rättslig ram som respekterar mänskliga rättigheter för flyktingar och migranter, men att det fortfarande finns utmaningar som trångboddhet i flyktingförläggningar, svårigheter att hitta arbeten och begränsad tillgång till språkkurser i portugisiska.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Portugisisk lagstiftning förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden, inom skolväsendet, i sjukvården och andra offentliga tjänster. Personer med funktionsnedsättning har rätt till specialiserad information om sina rättigheter, inklusive stödprogram för att kunna leva ett självständigt liv. Det finns också särskild lagstiftning och offentliga program för att främja integrationen av personer med funktionsnedsättning i samhället, till exempel vad gäller tillgång till bostäder och ekonomiska incitament för att anställa personer med funktionsnedsättning.

Enligt Disability and Human Rights Observatory registrerades 1 274 klagomål om diskriminering på grund av funktionsnedsättning under 2019, en ökning med 40 procent jämfört med 2018.

Tillgänglighetsområdet var det mest problematiska. Enligt samma organisation var sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning 58,4 procent år 2018, vilket var högre än genomsnittet bland EU-länder.

Under coronapandemin innebar restriktionerna i rörelsefriheten särskilda utmaningar för personer med funktionsnedsättning. För personer som bor på vårdhem innebar nedstängningen av samhället under långa perioder total isolering från familj och övriga omvärlden.

I en rapport från 2020 skriver Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter att avsaknaden av en nationell strategi för personer med funktionsnedsättning i Portugal riskerat flera av de rättigheter som föreskrivs i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar (CRPD). Portugals regering har nu tagit fram en nationell strategi för integration av personer med funktionsnedsättning 2021–2025, med riktlinjer och mål för att bekämpa diskriminering och säkerställa möjligheter till aktivt deltagande på olika områden i samhället.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Portugal

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Portugal.

Den senaste granskningen i FN:s universella granskningsmekanism (*Universal Periodic Review*, UPR) ägde rum 2019. Sverige rekommenderade Portugal att verka för minskad överbeläggning i fängelser, att säkerställa att lagstiftningen mot våld i hemmet efterlevs och att förbättra tillgången till bostäder, utbildning och arbete för personer som tillhör den romska minoriteten i landet. Portugal accepterade dessa rekommendationer och angav att de redan genomförts eller höll på att genomföras.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights*, ICCPR) ratificerades 1978. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och

det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades 1983 respektive 1990.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR) ratificerades 1978. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades 2013.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, ICERD) ratificerades 1982. Art. 14 om individuella klagorätten ratificerades år 2000.

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, CEDAW) ratificerades 1980. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades 2002.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT) ratificerades 1989. Art. 22 om individuella klagorätten ratificerades år 1989. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades 2013.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades 1990. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades 2003. Det fakultativa protokollet om barns rättigheter vid ett kommunikationsförfarande ratificerades år 2013.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) ratificerades 2009. Det fakultativa protokollet ratificerades år 2009.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of*

All Persons from Enforced Disappearance, ICED) ratificerades 2014. Art. 31 om individuella klagorätten ratificerades år 2014.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) ratificerades 1960. Det tillhörande protokollet ratificerades 1976.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) ratificerades 2002.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (*The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, ECHR) ratificerades 1978.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (*Framework Convention for the protection of National Minorities*) ratificerades 2002.

Europeiska stadgan om landsdel- eller minoritetsspråk (*European Charter for Regional or Minority Languages*) undertecknades 2021.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (*Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*) ratificerades 2013.